

TIEDETALKOOT

Pääkirjoitus

Janus

Talkoo-sana luo miellelyhtymän perinteiseen työntekotapaan, jossa yhdistyy hyöty ja huvi sekä yksilön ja yhteisön etu. Talkootyö tuottaa usein konkreettisen, käsin kosketeltavan tuotoksen kuten vesikaton. Talkoiden aikana tehdyille tulokselle ei laskea rahallista arvoa, siitä ei siis esimerkiksi makseta palkkaa tai veroa. Ajatuksena on, että konkreettinenkin tulos on naapuriapua tai muutoin yleishyödyllistä toimintaa. Talkoiden ensisijainen ponnin ei ole taloudellinen voitto, vaan toisten auttaminen ja yhteisten asioiden hoitaminen. Talkoot tehdään aina jonkin toisen hyväksi, on tuo toinen sitten avun tarpeessa oleva sukulainen tai urheiluseura. Vastineeksi talkoolaiset saavat usein ruokaa ja juomaa. Ja luottamuksen siihen, että tarvittaessa hekin saavat nauttia talkootyön tuomasta hyödystä.

Tieteellisessä toiminnassa talkooperiaate on laajasti käytössä. Käsillä oleva lehti on talkootyön tihentymä: Sen ilmestyminen ei ole mahdollista ilman lukuisten tieteen asiantuntijoiden talkootyötä. Erityisesti haluan kiittää ulkopuolisia refereitejä, jotka ovat tehneet ansiokasta työtä kirjoittamalla kriittisiä mutta asiantuntevan kannustavia arvioita artikkelikäsitteilykirjoituksista. Refereetit eivät saa palkaksi ruokaa eivätkä juomaa. Sen sijaan he voivat kirjata ulkopuolisenä arvioijana toimimisen tieteellisiin ansioihinsa, ja toivoa, että heidän omat käsitteilykirjoituksensa tässä tai jossain muussa lehdessä saavat kollegoilta yhtä asiantuntevan kohtelun. Lämmin kiitos kaikille arviointiprosessien talkoolaisille!

Tieteen kansallinen termipankki -hanke luottaa tieteen talkooperinteeseen. Hankkeen tavoitteena on rakentaa tieteenalojen yhteinen, avoin ja jatkuvasti päivitettävä wiki-perustainen termitietokanta tiedeyhteisön ja kansalaisten käyttöön. Hanke toteutetaan talkooperiaatteella yhteistyössä tieteenalojen asiantuntijoiden kanssa. Pilotihankkeina ovat olleet kasvitiede, kielitiede ja oikeustiede. Kaikkiaan tietokannassa on tällä hetkellä reilu 12000 käsitteisivua. Termitietokannassa tieteelliset käsitteet määritellään niin, että ne avautuvat suomenkieliselle yleisölle.

Termipankki pyrkii laajentamaan tietokannan myös yhteiskuntatieteisiin ja humanistisiin tieteisiin. Talkoohengen herättämiseksi se järjesti yhteistyössä Tieteellisten seuran valtuuskunnan kanssa *Yhteiskuntatieteilijät ja humanistit termitalkoisiin!* -seminaarin marraskuussa 2012. Tilaisuuden alustukset, paneelikeskustelu ja kommenttipuheen-

vuorot toivat esiin hankkeen myönteisiä puolia, mutta myös epäilyjä siitä, miten talkootyö käytännössä toteutuisi.

Termitalkoot tulevat tarpeeseen. Niin yksittäisten tieteentekijöiden pätevoitymisessä kuin yliopistojen uudessa rahoitusmallissa korostuu englanninkielellä kirjoitettavien kansainvälisten julkaisujen merkitys. Pyrkimys muuttaa esimerkiksi Aalto yliopiston taloustieteen opetus ei-suomenkieliseksi on esimerkki siitä, että yliopiston näkökulmasta suomen kieli on muuttunut rasitteeksi. Yliopiston tehtävänä ei nähdä suomenkielisten asiantuntijoiden koulutusta. Tavallisten kaduntallaajien, sosiaalipoliittikan opiskelijoiden ja poliittisten päättäjien kannalta olisi kuitenkin ongelmallista, jos taloudesta voisi tietää vain englanniksi.

Opetuksen ja tutkimuksen kieli vaikuttaa suoraan siihen, mitä voimme tietää siitä yhteiskunnasta jossa elämme. Koska yhteiskuntatieteet tutkivat kielivälitteisiä ilmiöitä, vaikutukset ovat myös epäsuoria. Yhteiskuntatieteet tekevät näkyväksi ja ymmärrettäväksi asioita, joita ei voi välttämättä *nähdä tai koskea*. Nämä ilmiöt ovat kulttuurisesti, sosiaalisesti ja poliittisesti muodostuvia. Sen vuoksi yhteiskuntatieteen kieltä ei voi yksinkertaisesti ymmärtää ilmiöiden nimeämisenä, vaan tieteelliset käsitteet *tunnistavat ja luovat* yhteiskunnallisia ilmiöitä. Yhteiskuntatieteissä käsitteet ovat ajattelun perusta. Ne mahdollistavat ja rajaavat ajattelua. Yleiskielen tavoin tieteenkieli ei käänny suoraan kielestä toiseen, vaan osa merkityksistä katoaa ja muuttaa muotoaan siirryttäessä kielestä toiseen.

Yhteiskuntatieteet haastavat termipankin ajatuksen siitä, että tieteen termit on mahdollista luetteloida ja määritellä sanakirjamaisen tiivisti. Ajatuksia herättää jo se, miten yhteiskuntatieteen käsitteet tulisi luokitella. Kiinnittyvätkö käsitteet yleisesti yhteiskuntatieteisiin, oppialoihin vai tiettyihin tutkimustraditioihin? Miten määritellä yleiskielisesti käsitteitä, joiden sisällöstä käydään tieteellistä kiistaa, jotka eivät viittaa mihinkään konkreettiseen kohteeseen tai jotka määritellään aina kontekstuaalisesti suhteessa tutkittavaan ilmiöön? Millainen asiantuntijaryhmä saisi sellaisen auktoriteettiaseman, että se voisi päättää yhteiskuntatieteen alan käsitteistä ja niiden määritelmistä? Ja varsin käytännöllisesti: Onko tieteen parissa työskentelevillä aikaa enää uusille talkoille? Miten talkoolaiset kestetään?

Näistä kriittisistä huomioista huolimatta asia on mielestäni tärkeä. Yhteiskuntatieteiden (erityisesti soveltavien tieteiden?) asiantuntijoiden kannattaisi tarttua Termipankin tarjoamaan mahdollisuuteen vahvistaa tieteen ja yhteiskunnan välistä yhteyttä ja turvata tiedon demokraattisuutta.

Tässä Januksen kolmannen vuosikymmenen aloittavassa lehdessä artikkelit tarkastelevat laajasti ja käsitteellisesti monimuotoisesti yhteiskunnallisia ilmiöitä. Ensimmäisen artikkelin aiheena on ikäsyryntä ja sen merkitys ikäsyryntää kokeneille. Niina Viitasalo tarkastelee aihetta ikäsyryntää kokeneiden kirjoitusten perusteella. Ikäsyryntää

kokeneet kertovat ikä syrjinnästä erityisesti rekrytointitilanteissa ilmenevänä käytäntönä tai ikääntymiseen liittyvinä kielteisinä käsityksinä. Viitasalo tunnistaa neljä syrjäyttämisen käytännettä, jotka perustuvat sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Torjunta, painotus, vähättely ja eristäminen merkitsevät kirjoittajille sitä, että he menettävät asemansa työpaikalla ja laajemmin työelämässä.

Toinen artikkeli tarttuu kestäväen kehityksen ongelmakohtaan: Miten kestäväen kehityksen ajattelu muuttuu konkreettiseksi käyttäytymiseksi? Arto O. Salonen tutkii opiskelijoiden käsityksiä kestäväen kehityksen toimista, erityisesti kasvisruokavaliosta. Opiskelijat arvioivat kasvisruokavaliion merkityksen vähäiseksi kestäväen kehityksen saavuttamiseksi. Kasvisruokavaliion esteiksi vastaajat tunnistavat sosiaalisen yhteisön ja vallitsevat tavat. Kuitenkin ne, jotka pitävät kasvisruokavaliota tärkeänä kestäväen kehityksen tavoittelussa, myös suosivat kasvisruokaa. Tämä eroaa ajattelun ja käyttäytymisen tyyppillisestä suhteesta, jossa jonkin asian ymmärtäminen kestäväen kehityksen mukaiseksi ei kuitenkaan ole yhteydessä yksilöiden konkreettiseen käyttäytymiseen. Salosen päätelmä on, että kynnyks kasvispainotteisempaan ruokavaliioon siirtymiseksi on suhteellisen matala muihin kestävyyttä edistäviin elämäntapoihin verrattuna.

Lehden kolmannessa artikkelissa Sanna Lähteinen ja Noora Tuohino tutkivat sosiaalialan korkeakoulutuksen tuottamaa osaamista ja ammattikorkeakoulu- ja yliopistotutkintojen erityispiirteitä. He tarkastelevat sosiaalialan korkeakoulutusta niiden opiskelijoiden näkökulmasta, jotka ovat valmistuneet ammattikorkeakoulusta ja aloittaneet sen jälkeen sosiaalityön opinnot yliopistossa. Vastaajien näkökulmasta sosiaalialan korkeakoulutukset tuottavat toisistaan eroavaa osaamista. Ammattikorkeakoulun tuottama osaaminen liittyy asiakkaan kohtaamiseen ja arjen ymmärtämiseen, yliopiston tuottama osaaminen puolestaan mahdollistaa yhteiskunnan teoreettisen, eettisen ja kriittisen ymmärtämisen. Ammattikorkeakoulun suorittaneet ovat jatkaneet opintojaan yliopistossa ammatillisen kehittymisen, itsensä sivistämisen ja sosiaalityöntekijän kelpoisuuden vuoksi.

Talkoissa tavataan,

Liisa Häikiö
päätoimittaja